

sînt combătute de partid. Este o mare cucerire a mișcării noastre teatrale, pe care trebuie să o respectăm și să luptăm pentru a o consolida neconținut.

Scriu aceste rînduri în ajunul unei mari sărbători, 45 de ani de la întemeierea acelei forțe politice de al cărei nume se leagă toate victoriile culturii socialiste, comunitatea creatorilor ei, însufleții de aceleași năzuințe și militînd unul alături de celălalt în soare, în adevăr, în bucurie.

Radu Beligan
artist al poporului

● OBLIGAȚIA DE A VISA

A visa, a gîndi în viitor este o caracteristică firească a contemporaneității și o obligație, în condițiile unei societăți socialiste. Visul este, în existența noastră de ființe care zi, o coordonată constantă, materializată în plan, în program de acțiune. Dat fiind ritmul de dezvoltare al realității înconjurătoare, ni se întîmplă să fim surprinși și depășiți de fapte, atunci cînd nu visăm destul, cînd nu gîndim viitorul pe distanțe mai mari. Ipotezele și dezideratele de astăzi se împlinesc foarte rapid și de aceea sîntem răspunzători față de viitor, începînd din clipa în care le formulăm.

Dacă în toate ramurile muncii economice, sociale, chiar și culturale, a planifica este o obligație, care este situația în teatru? Putem să ne aventurăm în acest domeniu, complex ca orice domeniu de creație, să visăm despre viitor, putem să încercăm să schițăm, în această privință, planuri de perspectivă, ipoteze organizate? În artă este greu și hazardat să pretinzi a prevedea expresia viitorului. Uneori, asemenea încercări, dacă sînt rigid concepute și aplicate, pot să devină dăunătoare. Dar teatrul este o artă care are o bază materială trainică, și în însuși modul în care ne pregătim să dezvoltăm această bază materială — tehnica de teatru, arhitectura teatrală — putem găsi puncte de reper care indică direcții, orientări posibile. În orice caz, anii care au trecut au acumulat experiențe care trasează linii de evoluție promițătoare. Cunoaștem foarte bine, în momentul de față, anumite realități ale profesiei noastre, și aceste realități sugerează limpede ele-insele căile pe care se cuvine să mergem pentru a continua ceea ce a început sub auspicii atît de fericite. Mai mult, ipotezele îndrăznețe făgăduiesc cîștiguri suplimentare, greu de prevăzut și de obținut dacă ne lăsăm preocupați exclusiv de prezent.

Cum vor arăta deci spectacolele pe care le vom vedea peste ani? Mai bine zis, cum ar trebui să arate ele, dacă teatrul românesc își continuă normal dezvoltarea din ultimele două decenii?

Așa cum simțim desfășurîndu-se evoluția vieții noastre, este firesc să ne imaginăm că teatrul viitorului va reflecta zone foarte extinse ale realității. Premisele pentru o asemenea amplificare a sferei de preocupări în teatru există în ansamblul evoluției vieții noastre contemporane, în dezvoltarea fulgerătoare a mijloacelor de informație, în îmbogățirea continuă a contextului cultural, în tendința tot mai evidentă a culturii de a însuma toate valorile produse de activitatea umană, exprimînd multilateral și valorile de seamă ale istoriei și produsele imediat actuale ale epocii noastre, oglindind atît realizările noastre, de aici, de ultim moment, cît și ecurile importante ale vieții omenesci de pe toate meridianele și din toate timpurile. Este deci ușor de prevăzut că teatrul viitorului — și teatrul românesc se va integra organic și cu originalitate în aria artei universale — se va bizui pe o foarte mare diversitate de repertoriu, ceea ce nu înseamnă numai varietate de genuri și stiluri dramaturgice, ci, în aceeași măsură, multilateralitate a modalităților de spectacol în stare să transmită variat și complex spiritul culturii noastre naționale. Cred că vom asista la spectacole extrem de deosebite între ele, mergînd de la formele cele mai pure, cele mai simplificate ale demonstrației actoricești directe, prin exprimarea aproape nudă a ideii de interpretare, pînă la cele mai complicate forme de spectacol total, care să înglobeze tehnici multiple; vom vedea reprezentații foarte concise și lapidare în formă, sau montări care să exploateze la maximum poezia miracolului tehnic; vom lua parte la manifestări de teatru intim, subtil și delicat lucrate, sau la spectacole de mase, copleșitoare ca dimensiuni. (Fenomenul spectacolului de mase ar merita să fie studiat, ca perspectivă posibilă, în mod special, dată fiind extinderea noțiunii de masă, care are loc în timpul nostru, proces care, con-

diționat de evoluția formelor de conviețuire colectivă și a modului nostru de a gândi, devine posibil, practic, datorită auxiliarelor tehnice noi — proiecții, amplificare sonoră — care îngăduie o lărgire considerabilă de scară în manifestările populare.) Parametrii de principiu ai unei dezvoltări atât de variate și ample se vor deduce, fără îndoială, în contextul culturii noastre socialiste, din respectarea scării umane, din constanța marilor valori omenești permanente, care se cuvine să dirijeze întotdeauna munca noastră.

Cum vom privi atunci, în viitor, când vom dispune de un asemenea teatru, anii noștri? Desigur, ne vom aduce aminte de clipa de față cu un sentiment adânc de respect pentru eforturile pe care le depunem și pentru strădaniile prin care ne silim să depășim anumite dificultăți ale prezentului. Fiindcă, desigur, în viitorul despre care vorbesc, cuceririle actuale ale tehnicii vor fi asimilate de multă vreme de arta scenei și vor interveni cu succes în dezvoltarea ei. Ele vor elimina acea senzație de efort tehnic pe care spectacolele de astăzi o mai dau.

Acest proces al evoluției tehnice va îmbrăca și în teatru, ca și în orice alt domeniu tehnic, o dublă înfățișare, mergând concomitent spre o mare complexitate și spre o mare simplificare. Evoluția de la foarte complex la foarte elementar este, se pare, o lege a tehnicii contemporane (așa cum, de pildă, în radio, s-a ajuns de la aparatele mari, extrem de complicate și rafinat construite, la simplitatea tranzistorului, sau în mecanică, de la roțile dințate și curelele de transmisie la elementara și silențioasa comandă hidraulică).

Tehnică greoaie de turnante, lifturi și aparate, care cîntăresc tone, va fi alungată din scenă; omul de teatru va dispune de un inventar de bunuri tehnice, simplu și multilateral, ușor de minuit, care va permite fiecărui spectacol să refacă integral, în mod original, actul compunerii imaginii scenice. Miracolul tehnic, ca o constantă a spectacolului, în care cred mult, poate să sprijine succesul artistic nu numai în spectacolul de iluzie, dar și în cel foarte realist, dînd răspunsuri prompte și elegante celor mai diverse solicitări. Ne putem imagina, de pildă, spectacole în care un gest al actorului să provoace automat schimbarea luminii sau deplasarea obiectelor din decor.

Dezvoltarea tehnicii de teatru nu ne privește numai pe noi; este o problemă a întregii vieți teatrale din lume, problemă căreia numai cîteva țări îi caută eficient rezolvări (de pildă, Cehoslovacia). Astăzi încă, în majoritatea teatrelor, se lucrează cu o tehnică veche de cel puțin 50 de ani. Stereofonia este rudimentară, electronica n-a pătruns în scenă, comenzile hidraulice și o multime de alte cuceriri tehnice, care acționează curent în toate compartimentele vieții practice, au rămas în afara teatrului, bineînțeles cu o pierdere foarte mare pentru arta spectacolului. Dar modificarea tehnicii spectacolului nu vizează numai facilitarea manevrei, folosul practic imediat, care ar fi foarte mare; ea promite, prin suportul material suplă și dinamic pe care îl poate oferi creației, o adîncire și o lărgire a expresiei teatrale, o nouă disponibilitate creatoare a scenei, în așa fel încît spectacolul să poată însuma cuceririle altor domenii artistice, mai ales în ceea ce privește plastica, împrumutînd de la sculptură, arhitectură, pictură, acele sugestii creatoare care pot corespunde mai bine ideii teatrale.

Innoirea tehnicii scenice este, deci, un proces firesc și necesar, și ca atare el se va realiza în mod sigur. Conștiința acestui fapt nu trebuie să ne liniștească într-atît încît să ne mulțumim, senini, să așteptăm ca în viitor rezolvările dificultăților pe care le întîmpinăm astăzi să ne vină, gata perfecționate, de aiurea. Teatrul românesc actual suferă acut, cu marea amploare pe care a căpătat-o arta spectacolului, de pe urma dotării tehnice absolut insuficiente. Și dacă vom soluționa aceste probleme ale noastre, nu vom asigura numai progresul creației scenice de la noi, ci vom aduce o contribuție proprie, de valoare, la dezvoltarea artei spectacolului în lume.

Și cum va arăta arhitectura de teatru? Aici sîntem mai mult decît oriunde datorii să ne gîndim la viitor, fiindcă ceea ce construim acum va exista și atunci și ceea ce lucrăm astăzi, gîndindu-ne numai la anul care urmează, și nu la un viitor ceva mai îndepărtat, amenință să se transforme repede în frînă. Nu este deloc de dorit ca, peste zece ani sau peste douăzeci de ani, să fim siliți să intervenim cu noi adaptări și modificări în clădirile și amenajările pe care le realizăm astăzi. Arhitectura este în teatru o rezultantă și o determinantă a esteticii spectacolului. De aceea, ea trebuie să evolueze în așa fel încît să poată face față tuturor necesităților și cerințelor noi care se vor naște inevitabil din progresul viitor al spectacolului.

Caracteristica principală a spațiului arhitectural în teatru de mîine va fi mobilitatea, variabilitatea. Scenele deschise — scena elizabetană, arena, dispozitivele de teatru rotund — se vor împămînteni și se vor generaliza, desigur, alături de formula ameliorată de teatru italian, și cele două modalități se vor uni în structuri arhitectu-

rale totul noi. Vor apărea câteva teatre mari pentru mii de spectatori și se va crea o întreagă rețea de celule elementare ale vieții teatrale (cămine, case de cultură), în care spectacolul va ajunge foarte aproape de realitate, ca act permanent de cultură cotidiană, strâns legată de viața publicului. Teatrul poate și trebuie să devină, într-un sens mult mai vast și mai multilateral decât ne gândim astăzi, *o casă a colectivității*, un sediu al vieții culturale și politice colective.

Cum va arăta o asemenea clădire ?

Ea va constitui, în orice caz, un fapt de artă, funcționând în același timp ca un instrument desăvârșit, docil și expresiv, și câștigând acea frumusețe a instrumentului artistic, pe care unele arte tradiționale, de pildă muzica, au imprimat-o instrumentelor specifice lor. Exteriorul unei asemenea clădiri va fixa în materie permanentă sensurile acestei arte care nu are permanentă materială — arta scenică. Urbanistic, clădirea teatrului și ansamblul care îl înconjoară vor aduce un accent original în peisajul citadin. În interior, edificiul teatral își va crea o atmosferă specifică, în stare să pregătească din toate punctele de vedere pe spectator pentru contactul cu faptul de creație. Nu simpla expunere a citorva obiecte în foaierele teatrelor poate să mulțumească dorința noastră de a înconjura spectacolul cu o ambianță de cultură propice lui. Ne putem imagina, de pildă, cum cele două zone despărțite ale teatrului — partea destinată publicului și cea rezervată creației — vor dezvolta în jurul lor arii noi de acțiune, cuprinzând biblioteci, muzee, săli de studiu, mici studiouri, încăperi destinate discuțiilor și întîlnirilor dintre realizatori și public, camere de audiere... Și, poate — de ce nu ? — se va ajunge la formule arhitecturale care să poată „regiza” atmosfera întregului edificiu în funcție de spectacolul reprezentat, în așa fel încît, prin foaiere adaptabile, subîmpărțiri și plafoane mobile, efecte de lumină, spectatorul să fie învăluit, din clipa în care pășeste pragul teatrului, în climatul spiritual al faptului de creație la care urmează să ia parte.

Privind din viitor spre prezent nu ne vom putea ierta inacțiunea, pasivitatea de astăzi, în legătură cu toate aceste probleme. Obligația comunistă de a visa cit mai îndrăzneț, cit mai inspirat, înseamnă în același timp obligația de a pregăti concret, operativ și eficient, realizarea visului. În momentul de față, acțiunea a devenit mai necesară decât oricînd. Teatrul românesc pășeste într-o perioadă de plină maturitate și nu mai încapă în formele vechi și nesatisfăcătoare ale vechii arhitecturi adeseori improvizate, adeseori dictate de considerente comerciale, pe care a moștenit-o de la spectacolul burghez. Utilizînd toate forțele de care dispunem, apelînd la personalitățile creatoare care s-au afirmat atît de puternic, valorificînd experiențele care s-au acumulat în arta spectacolului — și nu mobilizînd la întîmplare, cine știe de unde, ingineri și arhitecți care nu au lucrat în viața lor pe o scenă, pentru a rezolva problemele teatrului —, putem nu numai să formulăm cu precizie un plan de perspectivă, dar să și trecem la inițierea primelor acțiuni, pentru a nu lipsi nici una din frumoasele realizări de astăzi de perspectivele sale firești.

Trebuie să pornim de la o perfectă informare în ce privește arhitectura și tehnica de teatru în lume și să gîndim planurile și proiectele cu competența pe care o dă profunda cunoaștere a fenomenului teatral (nu apelînd, cum spuneam, la arhitecți și ingineri care nu au nici o idee despre necesitățile spectacolului modern). În felul acesta vom putea realiza o nouă arhitectură românească de teatru, care să poarte semnele originalității naționale a vieții noastre teatrale și a climatului intelectual și artistic specific țării noastre și care să dea, în același timp, un răspuns creator unor întrebări care preocupă în momentul de față pe toți oamenii de teatru din lume, punînd pe cea românească pe cele mai avîntate înfăptuiri ale teatrului mondial.

Paul Bortnovschi
artist emerit

● NAȚIONAL, POLITIC, CONTEMPORAN

Doresc teatrului românesc, în anii care vin, o dramaturgie care să exprime cu claritatea celei mai fidele oglinzi realitățile vieții noastre, surprinse și analizate în cea mai adîncă intimitate a sa. Doresc asta pentru că o asemenea dramaturgie își va găsi în teatrele noastre deplină capacitate de realizare scenică-actoricească, regizorală, scenografică — și va da artei românești a spectacolului, care se așază actualmente printre